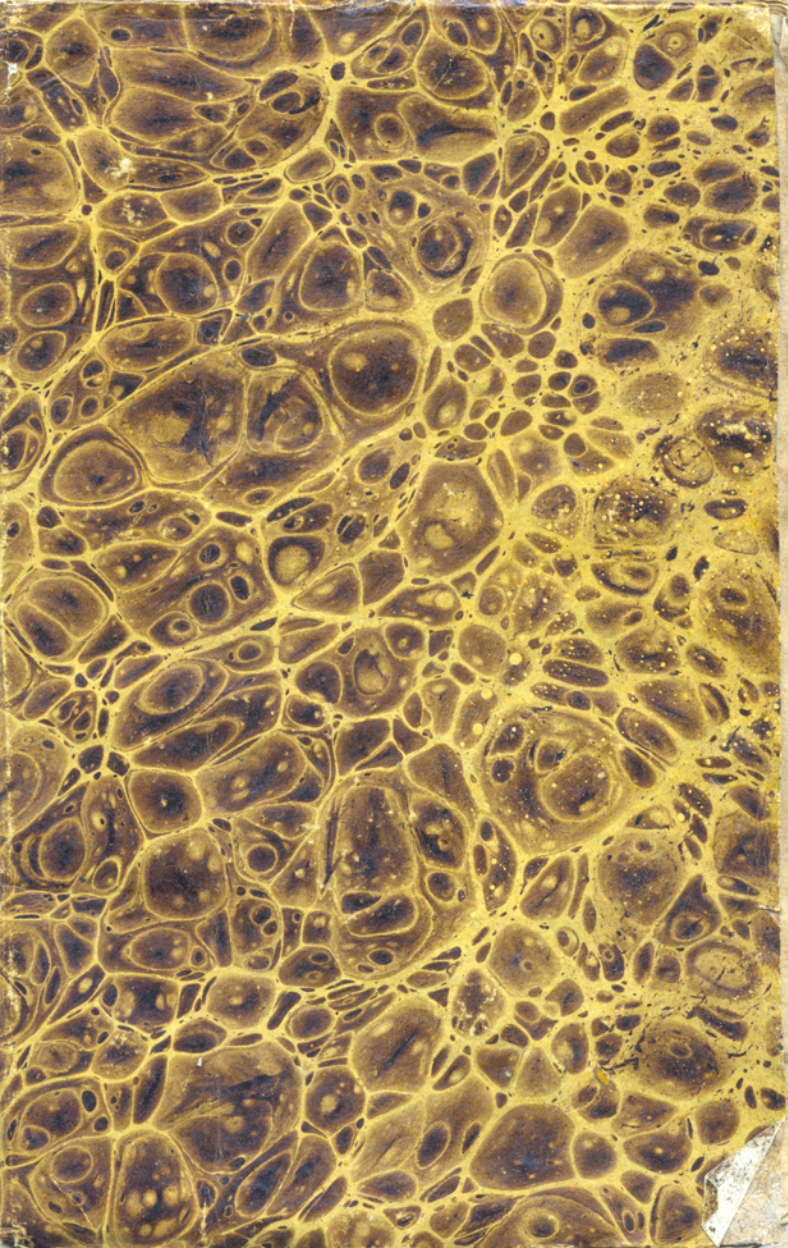

VERHANDELING

OVER DE OORSPRONG VAN HET

KOLVEN,

Onderwys in de Manier hoe het Spel gespeelt word,
 en Ordonnantie op het Kolven. De Nuttigheid van
 dit Spel boven anderen speelen aangepreezen. Re-
 gister der Spreekwoorden, in het Nederduitsch
 en Fransch. En eindelyk een Naamwyzer
 der Kolfbaanen binnen en buiten Amster-
 dam, als ook in verscheide andere Ste-
 den en Dorpen.

Opgesteld tot vermaak der Liefhebbers.

DE TWERDE VERBETERDE DRUK.

Te AMSTERDAM,
 By JAN ROOS, EN
 GERBRAND ROOS,
 Boekverkoopers.
 M D C C X C I I

VERHANDELING

OP DE DOESTERDAG VAN HET

KOLVEN

Onderwijs in de Minister hoe het spel wordt
en de manier op te werken. De Minister van
de Staat heeft erin toegevoegd dat
het spel van de doesterdags in het
en de manier in de doesterdags
en de manier in de doesterdags
en de manier in de doesterdags
en de manier in de doesterdags

DE TWEEDE VERHANDELING

DE TWEEDE VERHANDELING

DE TWEEDE VERHANDELING

DE TWEEDE VERHANDELING

L E E Z E R.

Met een zoet Gezelschap voor eenige jaren by den anderen zynde, roulleerde her discours over verscheide Spelen, en waaren het eens, dat 'er geen vermakelyker, nog nuttiger Spel bedacht was dan het Kolven, ook dat 'er van de meeste Spelen, Ordonnantien van gedrukt waren, maar indien tyd, nog geen, wegens het Kolven, daar een ieder begeerig na waar, 't welk aanleiding heeft gegeven, om een Ordonnantie van hetzelfde op te stellen. Doch onder het opstellen, zo zyn de gedachten daar over wat uitgebreid, en den Oorsprong van dat Spel eens nagespeurt hebbende, wierd de Oorzaak dat dit Werkje het Licht zag.

Veele zullen mogelyk zeggen, hier is niet nieuws in dit Tractaatje of ik weet het meeste dat daar in staat; daar op dieud, voor eerst, dat dewyl men een Ordonnantie daar van begeerde, men ook niet kwalyk zoudê doen, om 'er iets by te voegen, daar toe behoorende; ten anderen dat veel Boeken of Tractaatjes gelezen worden daar men de zaaken van weten of verstaan, indien men maar eenigzints in de Letteren geoeffend is, nochtans leeft men om zich noch verder te oeffenen. Anderen zullen weer

*

zeg-

AAN DEN LEEZER.

zeggen, hoe een Boekje over het Kolven! daar op Antwoord men wáárom niet zo wel een Boekje ofte een Ordonnantie op het Kolven, als over andere Spelen, te weeten het Omber en quadrillespel, Piketten, Volte en anderen. Enfin men leeft ook wel om zig te vermaken, het geene de goede Leezer verzoeke hier in te doen, om zig nog eens te erinneren van iets daar men zig wezentlyk mede vermaakt heeft.

Een eenvoudige styl zal den Lezer niet kwalyk gelieve te nemen, also men de gemeene termen gebruikt, gelyk men gewoon is wanneer men het spel speelt, en ten anderen is het zelve maar geschreeven tot vermaak, en uit een byzondere Liefhebbery.

Het genoegen waar mede de voorige druk ontfangen wierd, deed dezelve zeer ras uitverkogt zyn, het aanhoudend aanzoek van veele Liefhebbers, deed de tegenwoordige uitgevers, besluyten het zelve andermaal te persse te brengen, en hier en daar te verbeteren, Eenige Fauten bevindende, ofiets tot opheldering, of verbeetering, van dit Tractaatje kunnende aanwyzen, die gelieve zulks aan den Drukker dezès op te geven, die de Aanmerkingen of Verbeeteringen, in eene tweede uitgaave ofte Aanhangsel zal plaatsfen.

CONCORDE NOUS GUIDE.

VERHANDELING

OVER HET

K O L V E N.

I. HOOFDSTUK.

*Den Oorsprong der Baanen, Kolven,
Balslaan en Ballen nagespeurt.*

Men vind onder de Oude en Heden-
daagſche Schryveren veele Auteurs,
die melden wegens de Olympſpelen, der
Grieken, Loopbaanen, Renbaanen,
Strydperken enz. der Romeinen, maar
men vind geen een oude nog hedendaag-
ſche Schryver, dewelke eenig gewag
maakt wegens de Kolfbaanen, in *Scri-
blerus* vind men meest alle ſpelen doch
meld niets van het Kolven, waar uit
klaar blykt dat dit Spel niet lang bekend
of in gebruik is geweest, doch van het
Kaats Spel of Balslaan 't welk met de
handen geſchieden, meld *Homerus* al
van op verſcheide plaatſen, en dat 'er
toen ter tyd al veel werk van wierd ge-
maakt.

De *Circenſes Ludi* of Spelen van 't
A Ren

Renperk, waren, 't meest in gebruik te Romen ten tyde der Romeinen, in navolging der Grieksche Olympspelen, waar in men zig oeffenden in het Rennen, Lopen, Springen, Worstelen of Kampen, welke laatste *Atletæ* genaamt zyn, of Worstelaars, en meer andere oeffeningen. In latere tyden Tournoy Spelen, en nog heden in Spanje, Stieren gevechten, waar in de Spaanische Ridders haare daden tonen.

Doch alle die Spelen zyn niet zonder gevaar verzelt geweest, gelyk het blykt, dat Hendrik de Tweede Koning van Vrankryk in een Tournoy spel gehouden in den Jare 1559, gewond wierd 't welk de oorzaak van zyn dood was, ook zyn 'er weinig Stieren gevechten in Spanje, of daar by verliest altyd den een of ander Ridder zyn Leven.

Zelfs zyn 'er Doolende Ridders in Spanje geweest, men leese daar over de *Don- quichot* door *Cervantes*, die haare dwaalingen op eene geestige wyze bespot.

Ons verder over die Spelen uit te breiden is onnoodig, alleen diend ter zake, en tot ons oogmerk, dat alle die Spelen, Stryden, Lopen &c. wierden geoeffend in besloten Perken of Baanen, of overdekte Galleryen, gelyk het woord *Xystus* be-

ketekent, waar van de Maliebaanen, en nu laastelyk de Kolfbaanen, haar oorsprong zullen genoomen hebben, en dus het Kolven, het welk na alle schyn, in de voorleden Eeuw eerst zal begonnen hebben, werdende hetzelfde eerst geoefend door Kinderen, gelyk op het woord *Crosseur* in Halma Woordb. den druk van 1708. blykt, daar het vertaalt word, een *Kolver*, een *Jongen die met de Kolf speelt*, en in *Veneroni* vind men *Crosse pour les jeux d'Enfans*, dat is: een *kolf voor het Kinder spel*. Men zegt door Kinderen en dat wel in de Winter op het *Ys* of op 't *Sneeuw* ook in groote Plaatzen of Markten, met houten Klikken, en houten Ballen of Klooten, gelyk men in de Maliebaanen gebruikt, om de Ballen ver te brengen, tot een zekere merk of meta, maakende een hoopje zant of sneeuw, en zettende de Bal op een hoog, en dus van onderen de Bal rakende, kon men dezelve heel wyt brengen, zelfs in de hoogte, Men zie hier van een Afbeelding in *Luiken's Menschbe Begin* enz. pag. 87. alwaar het ook by een Wintergezicht verbeeld wordt.

Ook leest men *Richelet Dictionnaire*, de druk van 1710. op 't woord *Crosser*, een *Phrasis c'est un petit Libertin qui n'a*

fait que CROSSER tont *L'Hiver*, dat is: het is eene kleine Guitje die den geheelen Winter niets gedaan heeft dan Kolven; Nog heeft men gezien een Prentje in Duitsland gedrukt, waar in zig Kinderen oeffenden in het Kolven om den Bal door een Ring te slaan die in de grond vast gemaakt was. Waar uit nu klaarlyk blykt dat het eerst door Kinderen geoeffend wierd.

Ondertusschen is het in de Dorpen door Landlieden geoeffent, en wat algemeender geworden zynde, zo heeft men vermaak in dat Spel genomen, en bevonden dat het een nuttige oeffening voor het Lichaam was, niet ondienstig voor de gezondheid, en teffens vervrolykende, zoo is de Lief hebbery thans zoo groot geworden, dat ieder een genoeg in het zelve genomen heeft, en nu van oud en jong met even veel greetigheid geoeffend wordt. Ons is niet bewust dat het in andere Landen gedaan word, ten zy in Oost en West-Indien, daar het de Hollanders zekerlyk zullen overgebracht hebben.

Aangaande het maakzel van den Kolf is men van gedachten dat het eerst maar een Knods zal geweest hebben, gelyk men zegt een Hercules met zyn Knods, of.

ofte eenig Kromhout, ook Klik, altans voor deze drie benamingen te weten; Kolven, *Ludere Clava*, Klik *Clava* en Knods *Clava*, vind men maar eene woord in het Latyn. Waar uit nu wederom blykt dat men voor deezen geen Kolf gebruikt heeft, ook leest men niet dat de ouden zig ergens anders van bediend hebben, om de Ballen voort te slaan, dan van hunne handen.

Laastelyk zullen de Kinderen eenige Kromhout of Knods genomen hebben en daar mede den Bal voortgeslagen, of wat gefatsoeneerd, en dus een houte Klik gemaakt hebben, en eindelyk in gebruik geraakt zynde, naderhand heeft men Loode of mogelyke Tinne Kolven gepractiseerd. Gelyk men leest in Halma Woordb. op 't woord *Kolf* een *Schotse* een *Loode Kolf*. Dog deze wat te zagte van Aloy bevindende, zyn dezelve thans alle van Koper of Metaal gemaakt.

De naam van Kolf zal zeekerlyk zyn oorsprong hebben van een Snaphaan welk onderste gedeelte gelyk men weet de Kolf genoemd word, waarvan ook de Colveniers Doelen, de naam draagt, zynde van ouds een oeffenplaats van de Handbuisse en de Roers, eertyds *Coluvers* genaamt: gelyk men kan Leezen in *Pon-*

ianus Besch. van Amsterdam, alwaar men vind; *Koluvre*, wierd van onze Voorouders genoemd een Buffe of Roer, dewelke ook by *Coluvrier* eene die met de Buffche schiet verstaan hebben, en verders in de oude Chronyken. Zy versagen hen van Buffen, Boogen, *Koloveren* &c.

Dit Collegie van de Colveniers waar niet lang geleden nog in wezen, dewelke na den Papegaay en 't wit schooten. Zie *Wagenaar Besch. van Amsterdam*. XI. Stuk in Octavo.

Wat nu aangaat het Bal-slaan, of Kaatzen dat is zeer oud, en al vroeg by de Grieken in gebruik geweest, en de Romeinen hebben hen daar in zoo verre nagevolgt, dat de Kaatsbaanen een gedeelte waren van de openbaren Badstoven, doch gelyk men alreeds gezegd heeft zy gebruikte daar geen Kolf toe, maar hetzelfde wierd van hunne handen verrigt.

De Ballen waaren van verscheide stoffen gemaakt, ook van verscheide groote, van welke zommige met Wolle, andere met Vederen of andere stoffen, gevuld waren. In het Boek genaamt *Begin en Voortgang der O. Compagnie*, leest men dat de Inwoonders van Banda Anno 1599. zig oeffende in het Kaatzen met de voet
met

met Ballen zeer aardig gemaakt als een Sphaera Mundi van Spaans riet door den anderen gevlochten.

Om ons niet langer op te houden zoo gaan wy over tot het Hedendaagsche gebruiken en maakzelder Ballen. In Halma Woordb. leest men *Pennebal Eteuf. &c.* eene zeer harde Bal gemaakt van Vederen zeer sterk in malkander gewonden, waar mede men in de Kolfbaanen speelt.

Dit leest men in de druk van 1710. en niet in de laatste drukken zo dat dit een bewys is dat men in die tyd met een Pennebal gekolft heeft.

In Richelet Dictionaire vind men *Bale, Petite Boule &c.* te weten een Bal, of kleine Bal, gemaakt van snippers stof, of laken, sterk met gaaren of dun touw gewonden, en met wit laken overtrokken, waar van men zig bediend om in een Kaatsbaan te spelen. De ouden hadden ook diergelyke Ballen om dat ze haar handen gebruikten gelyk men reeds gezegt heeft, want houte Ballen of Klootten waaren by de ouden in geen gebruik, gelyk men hier te lande eertyds in de Kolfbaanen ook houte Kolven, of Klikken en houte Ballen en Klootten gebruikt hebben. Daar na zyn de hairen Ballen

A 4

in

in gebruik geraakt, en waren algemeen, wanneer men kolven wilde, zoo kon men men overal zoo eene Bal bekomen, doch men kon met dezelve niet lang spelen, om dat ze schielyk uitbersten, ook warenze niet rond genoeg.

Eindelyk zyn de Sayette Ballen uitgevonden, die nu overal gebruikt worden, en thans van onderscheide groote gemaakt worden, en een ieder neemt 'er nu een na zyn genoegen, doch de ondervinding leert dat de Ballen met koperdraat genaait de beste zyn, hoe zwaar dezelve dienen te wezen zal men hier niets van zeggen, alleen diend dat de extra zwaare Ballen niet altyd goed zyn, en dat een middelmatige de beste is, deze Ballen thans zo bekend zynde, zo meent men men hier van genoeg gezegt te hebben.

Wat nu de Baanen zelfs betreft, die worden thans hoe langer hoe fraijer gemaakt, en de Stukken of Palen worden ook verbeterd, voor deze waren het maar kleine Baantjes, en dunne Stukjes, maar nu vind men in de meeste fatsoenlyke Herbergen twee a drie Baanen, waar van men 'er doorgans een in vind die 80 of 90 voeten lang is, en verscheide Overdekten. Men weet niet dat 'er rondom
Am

Amsterdam langer Baanen zyn, als voor eerst die in Stadlander, welke 130 voeten lang is, en den anderen is op den Amstel in de Paauwen Tuin, die is lang 111 voeten. De Stukken of Palen worden van hard houd gemaakt, en in groote Baanen wel dikker, zommige met koper rondom en zeer wel gefatsoeneerd, en eindelyk zyn 'er nu steene of marmere Stukken gepractiseerd, dat ook heel fraai staat, en met een tegen de regen kan houden.

Zedert eenige tyd heeft men ook in zommige Herbergen, bedagt om zo wel des Winters als Zomers te kunnen Kolven, waar toe men zedert de uitvinding der nieuwe Engelsche Lampen gelegenheden heeft gekreegen, en waar mede men de overdekte Baanen verligt.

Aangaande het Rabat, daar zal ook nog wel wat op te vinden zyn, om dezelve wat beter te krygen, want daar hapert het in zommige Baanen dikwils aan.

Maar dat zal met 'er tyd wel komen, en volgens het bekende Zinspreuk, de oefening beschaaft de Konsten, ook volmaakt worden.

II. HOOFDSTUK:

Onderwys in het Kolven.

Men zal zeggen is 'er nog onderwys toe nodig om te leeren Kolven, dewyl men thans ziet, dat 'er byna ieder, een Meester in is; daar op antwoord men, dat, om het Tractaatje volledig te schryven, zoo moet men ook een onderwys voor zoo veel men kan; geeven wegens het Kolven, doch de oeffening van het zelve is de beste leermeester.

Eerstelyk zoo iemand wil leeren Kolven, ofte zig begeeft in een gezelschap, om mede het spel te doen, en het zelve nooit, of weinig gedaan heeft, die moet zig voegen in een kleine Baan, en altyd zoo veel mogelyk is, by de Paal of het Stuk, die hy aan moet slaan, zyn Bal zien te brengen, en dan maar onbeschroomt na het Stuk slaan, en niet veel beweging met zyn Lichaam maaken.

Ten anderen moet hy een Kolf uitzoecken die niet te lang is, om niet op de grond te slaan, en ook niet te kort, om niet over de Bal te slaan, want de Bal mislaande, gelt de slag evenwel, 't geene

ne wel gebeurt aan die weinig gekolft hebben, die zomtyds ook wel den Bal op zyn kop slaat, 't Spreekwoord gelt hier, een Kolfje na zyn hand, dient men te hebben.

Ten derden, wat meer geavanceerd zynde in het Kolven, zoo moet men op den uitflag in de Baan wel letten, 't geene een streepje kan doen winnen, te weten wanneer men uitlaat, zoo moet men vooreerst zien na het Stuk te slaan, en opletten, welken loop den Bal neem, of dezelve links of rechts van het Rabat afstuite. Kan men de Bal beter aan de regterzyde van het Stuk raaken, 't geene natuurlyker is, voor die geenen die regts Kolven, dan zoekt men de Bal daar ook te brengen, of zoo de Bal zyn stuit links afneme van het Rabat, welke slagen ongemakkelyker zyn, dan moet men in het uitslaan wederom op een andere manier probeeren, ofte zien na die geenen die meer in die Baan gekolft hebben, en dezelve gewent zyn, waar dat zy den Bal ordinair leggen en na toe brengen in den uitflag; zoo dient men hen daar in na te volgen. Ten andere zoo moet men dit observeeren in elke vreemde Baan daar men in komt, namentlyk, om op te letten waar dat de
Bal

zyn loop neemt wegens het Rabát, en het zelve ook observeeren als men na boven slaat, want komt men in 50 diverse Baanen, men moet ook 50 manieren gebruiken met uit slaan, daar men vooral op moet letten, doch ordinair is het beter wanneer men uit slaat, dat men binnewaarts digt na het Stuk slaane, dan komen de Ballen doorgaans goet.

Ten vierden, wanneer men in een gelag met zyn vieren of vyven speelen, zoo is het beter dat men het laatste uit slaat, om dan is men niet in gevaar, dat men zyn Bal door een ander van een goede plaats dikwils ziet weg slaan, en wanneer men dan uit slaat zoo moet men zien altyd de leggende Ballen, die aan het Stuk zyn, te myden, om zelfs te zoeken een goede Bal te hebben, om na by de Paal te komen. Men behoeft dan niet na de Paal te slaan, maar in de schuinste op een goede Bal.

Ten vyfde, zoo moet men zig niet al te schielyk in groote Baanen voegen, ten zy men al wat vast op het Kolven is, en zoo men zegt, zyn Bal kan brengen daar men dezelve hebben wil.

Ten zesden, dus geavanceert zynde om mede in groote Baanen te spelen, zoo moet men een zwaare en goede Kolf kiezen,

zen, den Bal behoeft ook zoo zwaar niet te zyn, dan, wanneer men in een kleine Baan kolft. (dog ieder na zyn hand). Te weten de Bal zoo zwaar niet zynde, zoo zal men bevinden dat men groote slaagen gemakkelyker zal kunnen raaken, door dien men ver van het Stuk legt, meer kragt nodig heeft, de Kolf ligt in de hand omzwaikt, en de Kolf zwaar zynde, zoo ligt niet zal zwikken, ook moet men de Kolf dan vaster in de handen houden, het welke een secuure slag zal geeven, wanneer men ver legt.

Ten zeveden, Wanneer men in een kleine Baan kolft, en men de tweede slag doet, om de Bal na boven te brengen, zoo kan men gerust wat hart na de Paal slaan, want zy stuiten ordinair van het Rabat, voor het Stuk, en ook wel zomtyds twee in eenen, 't geene in een groote Baan zo gemakkelyk niet gaat, want dan komt men gemeenlyk agter het Stuk, dat zo bevindende, zoo moet men probeeren den Bal wat zagter te slaan, om dan voor de Paal te komen, ten einde men een goeden uitwinder kan maaken; en contrarie bevindende, te weten wanneer de Baan heel droog is, of dat de Bal een goede loop heeft, of dat den afstuit van het Rabat heel goet is, dan gaat men maar voort,

voort, en men slaat fris op de Paal, dan zal de Bal altyt goet komen. Wanneer de Baan vogtig is zyn ligte Ballen de beste, en dan moet men meer acht op het slaan, en loop van de Bal neemen.

Ten agtsten, om nu een uitwinder te maken, zoo moet men in een kleine Baan zagt slaan (de loop van de Bal wel observeren). Dan zal de Bal een goede loop na het einde nemen. De Baan grooter zynde zoo veel te geruster kan men den Bal slaan, en zyn loop laten voleinden. Hoewel ieder daarin zyn kunst moet toonen en zig exerceeren. Want zoo men voor het Stuk legd, kan men den Bal gemakkelyk aan't end brengen, maar de zy Ballen, of sny Ballen, gelyk men die noemt, of agter de Paal leggende, zyn exercitien die men dikwils moet doen, om ze wel uit te voeren of fyn te slaan.

Ten negenden; de tweede slag gedaan zynde en den Bal niet boven gebragt hebbende, of dat men agter het Stuk is blyven leggen — zoo moet de derde slag zoo men regt legt, na de Paal slaan, zodanig dat zoo de Paal mis is, voor het Stuk kome, om een goede Trek-Bal te maken, of ver af zynde en men niet regt tegen over het Stuk legt, zoo moet men te.

tegen het Rabat slaan, om als men kan de Paal van agteren te raaken, doch mis zynde voor de Paal zien te koomen, om wel te kunnen trekken gelyk in 't vorige artikel gezegt is.

Ten tienden, zoo moet men wederom opletten wanneer men in Overdekte Baanen kolft, om daar wel op de loop van de Bal te merken, namentlyk dat de Ballen in Overdekte Baanen veel meer loopen dan in andere Baanen, want die grond is veel harder, dus moet men daar in zagter slaan en met meer opmerking.

Ten elfden, zoo gebeurt het wel wanneer men uitscheid met Kolven, dat 'er zommige van het Gezelschap, maar een half vlesje, of maar één spel hebben verlooren, dan word 'er gevraagd aan een ander om over te Kolven, wie of de heele party of meer betalen zal, dat dan dikwils geaccepteerd word, doch, zulks kan men ook niet aanraden, want dan moet men meer betalen, of men raakt daar door wederom op nieuw, zomtyds weer aan het Kolven, en daar door verliest men meer als men zelfs denkt: behalven dat, raakt men ook ligtelyk met goede Vrienden in moeilykheid, om dat men dit spel doorgaans speelt, wanneer de avond begint te vallen

len en men door de donkerheid zomtyds buiten Staat is om de Ballen regt te konnen oordeelen, zoo dat men dit niemand zoude aanraden.

De vorige Artikelen wel opserveerende, zoo zal men bevinden weinig te blyven staan, al is het dat men geen groote baas in het Kolven is, want men ziet dikwils, dat groote meesters verliezen, om dat zy het spel niet en agten, en andere daar en tegen, alles wel observeerende, daar door komen te winnen, 't geene men noemt op zyn oude luidjes Kolven.

Men kan ook ongelukkig verliezen, te weten wanneer de Ballen malkander raaken, waar door den Bal, van een goede plaats weggelagen word, na een andere plaats, waar van men het Stuk niet gemakkelyk of profytelyk op een uitwinder raaken kan.

Men heeft ook gezien dat gebrekkelyke, lieden heet wel konde Kolven, te weeten die op krukken liepen, of gebrekkelyk aan een hand &c. ook kleine lieden, die een groote Kolf namen en dezelve onder den arm hadden &c. al het welke blyken zyn, dat dit spel een der vermaakelykste en nuttig.

tigste tot Lichaamsoeffening is, die 'er tot heden toe zyn uitgevonden, en ook aanleiding geeven dat veele geleerden, ja zelfs geestelyke Liedén zig niet tot schanden rekenen, om by tyd en gelegendheid dit spel te Exerceeren.

III. HOOFDSTUK.

Hoe het Spel gespeelt wordt en Ordonnantie op het Kolven.

Daar het thans in meest alle Herbergen zoo druk is, dat 'er altyd verscheide Liefhebbers tot een Baan zyn, en ook doorgaans ieder Liefhebber een Herberg, na zyn smaak verkiest daar men gaat, zyn het meest bekende die met malkander party maken, of in een gelag kolven, om die reden is het opstuiten zo gemeen niet als voor deezen.

Die evenwel verkiest om op te stuiten, die is ordinair met iemand van zyn bekende, die wel Kolven kan, en inacoord zynde, word dan gezegt, dit is voor de Baan, het welk het woord is dat men

B

ge-

gebruikt. — Die dan in de Baan zyn, Kolven haar Spel uit, en zyn 'er meer als twee in de Baan, dan spreken zy af wie de Baan houden zal, tegen de opstuiters &c. dus Maaters zynde, dan moet men volgens het recht van het Spel, om een geheele Vles Wyn Kolven, te weeten, met zyn vieren speelt men, twee tegen twee, dat men Maaters noemt, waar van de eene Maat uitlaat, en den anderen wederom het stuk slaat, om den Bal boven te brengen, zoo het gebeurt, dat den Bal niet over de helft van de Baan gebragt is, dan is het gebruik dat dezelve Perzoon wederom slaat, en den Bal aan zyn maat profytelyk toebrengt, en zoo de Bal, over de helft van de Baan is, dan is het ieder om zyn beurt. — De verliezende party moet een geheele vles wyn betalen, te weten ieder Cameraat een halve vles, dus een vles met hun beiden.

Ook gebeurt het wel dat 'er wederom andere komen die opstuiten, 't welk dan na beurten gaat, en de verliezende party gaan de Baan uit, die ook zomtyds aanstonds weder opstuiten. Al het geene gelyk men wel kan begrypen, veel Wyn moet maaken, en zelfs meer als men fatzoendelyk drinken kan. — Die dan in zulk Speelen behaagen scheppen, en zulk
Kol.

Kolven plaifler noemen, dat is haarlieden ge gunt. — Doch onder een zoet Gezelschap, noemen wy dat ftraf kolven, en niet vermaakelyk.

Men kan ook met zyn zeffen of achten fpielen, namentlyk, fies of acht Heeren, of drie of vier Maaters, dus maar met drie of vier Ballen, gelyk men met zyn vieren speelt, om een halve vles Wyn, en in gelag, te weten, dat die het eerfte van drie of vier Maaters, de geaccordeerde ftreepjes uit zyn; die zyn 'er af, dan moeten de refterende twee Maaters verder voort fpielen tot dat het gedecideert is.

Wanneer men in een gelag speelt, zoo kolft men ordinair met een gezelschap van 4 of 5 Liefhebbers, om een halve vles Wyn, 5 ftreepjes uit. — of zyn 'er niet veel Liefhebbers, dan speelt men wel om een quart vlesje, vier ftreepjes uit. — Want alle fatfoenlyke lieden zoeken haar zelve maar te vermaaken, en het is om zoo veel wyn niet te doen, nog ook om iemand gelt af te winnen, want zulks word onder een zoet gezelschap niet gepermitteerd.

Wanneer men voor dezen, toen de Liefhebbery nog zoo groot niet waar als

nu, gelyk slag was; namentlyk, dat men in gelyke slagen de twee stukken geraakt had, dan was het kamp. — en men begon wederom op nieuw. — Doe heeft men gepraëctiseerd, om het spel door uitwinders uit te maaken, 't welk niet kwalijk bedacht was, men kon de Paal van agteren raken en een forsse slag geeven, dat dezelve tegen het Rabat wederom kaatste, en zoo den Bal na 't einde brengen, 't welk Rabatteeren genoemd wierd — Doch nu is 'er een ander order op, te weeten, men mag niet Rabatteeren, want legt men agter het Stuk, dan moet men zoeken van agteren uit te winden, zoo veel men kan — Nochtans zoo men voor de paal legt, en men raakt het Stuk van vooren, zodanig, dat dezelve tegen het Rabat zyn sluit neme, en evenwel voor uit brengt is goet, en na rechten van het Spel.

Het Spel werd met zyn beide gespeelt, indien 'er niet meer Liefhebbers zyn, vaders al was men met een Gezelschap van acht of tien, dan kan men ook spelen, en men verdeelt het zelve; dat men een Ploeg noemt. — Is men met 10 liefhebbers, maakt men twee ploegen, dan speelt men spel om spel, of ieder 2 spellen agter een terwyl dat een andere Ploeg rust. — Nog speelt

speelt men ook om anderen goedgevrienden te plasiëren met zyn seven, dan Kolven 'er vyf en 2 rusten, en die verliest, met de geene die het laatste mede gekolft hebben, gaan 'er uit, en laten de twee rustende partyen wederom in de Baan. Dit word dan genoemd in 't gelag Kolven, en is men met zyn zeffen dan gaat den Verliezer af, 't welk niet onaangenaam is alzo men dan gelegendheid heeft om intuschen een pyp op zyn gemak te rooken.

Wanneer men in een Gezelschap van vier of vyf liefhebbers Kolven, dat staat men uit na het Stuk, die de Paal raakt, met den uitslag, en anderen mis zyn, die is 'er af, en heeft dat streepje gewonnen. — Indien het gebeurt dat 'er vier aanslaan, met den uitslag) en de vyfde mis, of met zyn vieren zynde, en drie aanslaan, en de vierde mis, die blijft staan, en heeft dat streepje verlooren

Aan 't einde of beneden aan het Stuk zynde, vier aanslaande en de vyfde mis, of met zyn vieren, drie aanslaande, de vierde mis zynde, die blijft staan.

Wanneer 'er zyn die aanslaan, en twee of drie mis zynde, die moeten voort Kolven, en die geraakt hebben zyn vry, de

anderen voleinden haar spel verder voort.

Doch als men met twee of drie liefhebbers speelt, dan kolft men door, te weten, de eerste uitlaande slag aan de paal geraakt hebbende, dan is men 'er nog niet af, maar men moet voort Kolven, en zyn spel verder voleinden. — En die geraakt hebben en het digtste na boven leggen, die moeten eerst slaan.

Ieder moet op zyn beurt slaan, namentlyk die het digtste by de paal legt, die slaat eerst, en zoo voort, en die het laatste slaat, die heeft de nader (gelyk men zegt) van alle. — Dus moet ieder wel op zyn beurt letten, want zoo iemand voor zyn beurt slaat, die is ontstoken van den nader, of zoo die geene voor zyn beurt kolfd, en den anderen den nader had, dan moet die geene die de nader had, twee maal slaan. — Doch wanneer 't gebeurt, dat 'er drie of vier Ballen om de Paal leggen, dan laat men wel voor zyn Beurt slaan, om dat zomtyds de eene Bal den andere weg zou botzen, dat doet men dan tot voordeel van het Spel.

Ordonnantie op het Kolven

Art. I. Die een Bal houd die kan ver-
slaan

slaan, wanneer men uitlaat na het Stuk. En indien men dezelve houd agter het Stuk, mag men ook verslaan, doch men mag van vooren de Paal niet raaken, maar men mag op een goede Bal speelen. En zo men de Paal van agteren kan raaken, is het goet, en na rechten van het Spel.

Art. II. Wanneer men aan 't einde de tweede slag zal doen, zoo moet die geene die het digtste by de Paal legt eerst slaan, en zoo er een Bal in de weg legt, zoo mag men dezelve wel verleggen, die dan van alle de laatste zyn slag volbrengt.

Art. III. Wanneer men aan het Stuk staat, om de tweede slag te doen, de Paal geraakt hebbende, en een ander houd de Bal, dan mag men verslaan, om den Bal beter boven te brengen. Doch zoo men verlaat, en men staat mis, is het voor U Reekening, en blyft mis. Men mag ook verslaan, (al heeft men mis geslagen) een bal die een andere houd, om dezelve op een betere plaats te brengen, zo het gebeurde, dat men niet te vreden was, met die Bal die een ander gehouden had.

Art. IV. Die een Bal houd, dewelke de laatste slag is; namentlyk, een Bal die op den Aftrek gespeelt word, die blyft

VERHANDELING

staan, doch wanneer men agter de Paal houd, dan is het een faut, het welk wel meer gebeurt, en men zegt agter de Paal houd niet, daarom is het beter, dat men de Ballen zoekt te myden, om om in 't geheel geen Ballen te houden, en zo veel mogelyk is daar op te letten, om alle twisten te myden.

Art. V. Die een Bal voor de Paal houd, de welke op den Aftrek gespeelt word, blyft staan, doch zoo het komt te gebeuren, dat het Party is, namentlyk dat den Speelder daar door de party verliest, is het niet billyk, dat die geene die per ongeluk den Bal houd, zoude moeten betaalen. Dus een Dispuut, daar men zaamen om dient te Kolven, doch volgens order van het Spel, (zoo men daar op staat), die houd, moet betalen.

Art. VI. Die zyn eigen Bal opbreekt, eer dat de Party gedecideert is, of dat men voor zyn beurt den Bal opbreekt, blyft staan.

Art. VII. Die een andere zyn Bal opbreekt of in zyn loop keerd, namentlyk den laaste slag, of Trekbal zynde, blyft staan.

Art. VIII. Die een andere Bal met zyn Bal
raak,

raakt, zodanig, dat den anderen Bal aan 't Stuk raakt, dat blyft goet, en die Bal die het Stuk raakt is aan, en wind een streepje.

Art. IX. Wanneer men een Bal met zyn Bal raakt, dat dezelve van plaats verandert, dan moeten de Ballen blyvenleggen, daar den anderen Bal dezelve gebragt heeft.

Art. X. Wanneer men een andere Bal met zyn Bal raakt, zodanig, dat dezelve buiten de Baankomt, die is het kwyt, en heeft een streepje aan, hoewel dit zeer zelden gebeurd, evenwel een Bal buiten de Baan kan niets uitvoeren, bygevolg een streepje verloren.

Art. XI. Die de Paal raakt zodanig, dat zyne eige Bal buiten de Baan stuit, die is het kwyt, al heeft men de Paal voldaan, doch in de Herberg de Paauwen Tuin, is de Ordonnantie, dat die de Paal geraakt heeft en buiten is, die is het nog niet kwyt, dan moeten de anderen ook de Paal voldoen, zoo de Paal dan geraakt is, zoo blyft die geene staan, die buiten de Baan is. Doch de algemeene Ordonnantie is, al heeft men de Paal geraakt; die buiten de Baan is, die is het kwyt, en de overige behoeve de Paal niet te voldoen.

Art. XII. Die zyn Bal slaat dat dezelve buiten de Baan raakt, die is het kwyt en blyft staan.

Art. XIII. Die geene, welke, wanneer hy slaat, tegen het Stuk met zyn Kolf raakt of slaat, die blyft staan, voor een streepje, 't welk genoemd word, Kolf aan 't Stuk die is het kwyt.

Art. XIV. Die een uitwinder met haar beide gemaakt hebben, op den aftrek, en dat beide de Ballen even ver getrokken, of gelyk zyn, die kunnen alle beiden weder op nieuw trekken, en ieder kan dan zyn Bal leggen voor het Stuk, na zyn hand en goeddunken, om te trekken. - ofte om het heele streepje met haar beiden op nieuw Kolven, na goedvinden.

Art. XV. Wanneer men na boven slaat of gekomen is, dan moeten de Ballen blyven leggen, en mogen niet verlegt worden, wel te verstaan, wanneer het gebeurt dat een anders Bal voor U Bal komt te leggen, dan moet men slaan, zoo het U beurt is zonder den Bal uit den weg te moogen verplaatsen, doch wanneer den Bal agter U Bal legt, en het U beurt is om te slaan, dan mag men dezelve wel uit de weg leggen.

Art. XVI. Ook mag niemand zyn Bal verleggen, nog een vryen slag neemen, zonder consent of accoord van het Gezelschap.

Art. XVII. Die een Kolf aan stukken slaat, moet betaalen, zo veel als den Castelyn goed vindt, zonder nochtans den Kolf zich toe te eigenen.

Aat. XVIII. Wanneer 'er gemeten word om te zien, welke Bal de verste van het Stuk getrokken is, zoo diend het zelve te geschieden van den Paal af daar men getrokken heeft, tot aan den anderen Paal, aan 't einde van de Baan, en zoo de Balen voor by de Paal getrokken zyn, dan moet men van het Rabat af meten, en het is ook beter dat men met een lange lat of stok den maat nemen, als met touw, om dan men een touw langer of korter trekken kan.

Art. XIX. Die agter het Stuk legt die mag niet Rabatteeren, te weten de Paal van agteren rakende, en zyn stuit tegens het Rabat nemende, dan mag den Bal niet verder als de Paal leggen, of hy verliest.

Art. XX. Die een Bal slaat even op zyn Kop, dat dezelve maar weinig voort is, of zoo in 't geheel de Kolf over den Bal was gegaan, zonder den Bal geraakt te hebben, dat moet voor een slag passeeren, en men mag die slag niet weer hervatten.

Art.

Art. XXI. Niemand zal vermogen in de Baan te blyven, dan alleen die tot het Spel behooren, dus zal men verzoeken, om uit de Baan te gaan, die geen en die niet mede het Spel spelen, en in cas van weigering of een Bal houdende, zal verbeuren een halve vles Wyn, doch wanneer men buiten de Baan is, en tegens het Rabat of Schot staat, en 't gebeurde, dat den Bal buiten de Baan raakte, of dezelve tegen houd, zo verbeurt men niets, maar die den Bal buiten geslagen heeft, blyft staan.

IV. HOOFDSTUK

*Om in een Gezelschap profytelyk en
vermakelyk te Kolven.*

Het gebeurt dikwils, dat 'er Gezelschappen, Collegien, &c. zyn, dewelke uitgaan en onderhaarlieden Maaltyd houden, en ordinair een Herberg kiezen, daar zy een vrye Baan hebben, om zig met Kolven te vermaken, en behoeven dan geen gelag te maken, nog ook makender gelt uit de zak te jagen, hetwelk niet aangenaam is, onder een zoet Gezelschap,

fchap, en evenwel moet 'er eenig Interest by zyn, om het spel met oplettenheid en vermaak te spelen.

Ook zyn 'er verscheide Heeren dewelke Buitenplaatzen en Tuinen hebben, waar Kolfbaanen zyn, en die behoeven ook niet om Wyn nog om gelag te spelen, dewyl het maar alleenig tot een vermakelyk Lichaams Exercitie dient

Men kan ook in een Herberg zynde onder zyn eigen gezelschap, het gelag gezamentlyk betalen, voor het geene men genuttigd, en Kolven, evenwel tot vermaak op de onderstaande manier, dan zullen de onkosten of het verteeeren gelyker zyn. Zonder dat den eenen gelyk het dikwils gebeurd, zo excessif grof moet betalen, en den ander niets.

Om nu met Elkander te speelen, en het verlies zamen te dragen, zo veronderstelt men een Gezelschap van tien Heeren die Spelen, in twee ploegen: men stel nu eens dat men om een Sesthalf zal Kolven, en daar zyn 30 Spelen gespeelt, dat een lange middag tyd zal zyn, om zig te diverteeren, ergo dertig Sesthalven onder makander verloren, men neemt daneen bord, of men stelle een Cassier, aan wie telkens wanneer 'er een spel gespeelt is, de Sesthalf

half gegeven of op het bord gelegen worden.

Nu reken eens, dat N. 1 niets verloren heeft, N. 2 een Sesthalf, N. 3 twee, N. 4 drie, N. 5 vier, N. 6 vyf, N. 7 ses, N. 8 seven, N. 9 twee en N. 10 niets verloren zal hebben, zoo neemt men dan die 30 Sesthalven, en die deelt men in tien gedeeltens, te weten men geeft ieder zyn Portie, of ieder 3 Sesthalven te rug, zo zal N. 1 drie, N. 2 twee, N. 3 een gewonnen hebben, en N. 4 geen een, is egaal en heeft niets verloren, N. 5 verliest een, N. 6 verliest twee, N. 5 verliest drie, N. 8 verliest vier, N. 9 is gelyk met N. 3, en N. 10 is gelyk met N. 1

Hier uit kan men zien dat N. 8. het meeste verlooren heeft, namentlyk, seven spellen, of seven Sesthalven, dog door de uitdeeling werd 'er 3 wederom gegeven, dus maar 4 verloren; dat grof is, en nochtans niet veel, want speelt men eens op deeze manier, zoo zal men bevinden, dat het veel gelyker zal uitvallen, als blykt, uit het volgende Exempel. Men speele eens met een Gezelschap van vyf Heeren, en men heeft 20 spellen gespeelt, dus 20 Sesthalven in de Pot, N. 1 verliest vyf, en N. 2 ook vyf, N. 3 verliest vier, N. 4 ook drie,
die

die 20 Sesthalven dan gedeelt zynde, trekt ieder vier Sesthalven weder te rug; dus verliest N. 1 en N. 2 maar een Sesthalf, N. 3 is gelyk, N. 4 en N. 5 winnen ieder een Sesthalf enz. deeze manier van speelen is thans in verscheide Collegie thuynen in gebruik, en men betaald het geen men gebruikt onder elkander. Het welke zeer aangenaam en vermaaklyk onder goede vrienden is, welke geen gebruik maken van op' een ander zyn zak (zo men zegt) te loopen, en wil men om geen Sesthalf spelen, men stelle dan maar een dubbelje, of al was het een stuiver, alzoo het gezelschap dat verkiest.

Wanneer men dan gedaan heeft met spelen, zo moet men de Pot deelen, het welk ook nog met eenig vermaak geschiet, want door het deel n vry gespeelt hebbende, zal men zo verheugd zyn als of men een vles Wyn gewonnen had Eindelyk een' zoet gezelschap is het grootste vermaak van een spel.

V. HOOFSTUK.

*De Nuttigheid van het Kolven boven
alle andere Spellen aangepree-
zen, als, zynde eene dienstige
Lichaams oeffening tot behou-
denis der Gezondheid*

Niets is 'er nuttiger voor de gezond-
heid, dan de beweeging, 't geene de
Grieken en Romeinen, zeer naauwkeurig
hebben in acht genomen. *Cyrus* dien wy-
zen Vorst, liet door Bevel gebieden, dat
de Perslaanen alle dagen eenige oeffening
moeste doen, voor haar maaltyden. By de
Grieken, wierden de Jongelingen in alle
Oeffeningē des Lichaams opgebragt, en
de Romeinen, hebben hen daar in nage-
volgt, ja wat meer is. dit volk dat men
gelukkig en onwinbaar dorst noemen, zoo
lange zy de leedigheid schuwde, leefde
by de ses Eeuwen, in eene geduurige ge-
zondheid en Lichaams krachten, zonder
Doctoren te gebruiken.

De goede uitwerkingen die de Lich-
haams oeffeningen voortbrengen tot be-
houdenis der gezondheid, zyn ontelbaar,
in een meenigte van Boeken vind men
het

het zelve aangepreezen, men leeze daar over de ARTZ, door den Heer J. A. UNZER, die onder anderen zegt, *dat door de beweging werden onze spieren versterkt, en door dit middel bekomt ons Lichaam, kragt en stevigheid.*

De beweging moet dagelyks geschieden, en voornamentlyk in een zuivere Lucht, ergo geen beter spel of oeffening kan 'er bedacht worden, dan het Kolven, om dat het zelve in een openlucht word geoeffend, gewisfelyk myne lezers, een lichaams beweging, daar gy waarlyk nut van hebben zult, moet in het ruime veld, in een aangenaame Tuin geschieden.

Hier op zal men mogelyk antwoorden, zyn 'er dan geen andere speelen, of Lichaams oeffeningen, dewelke ook nuttig zyn voor de gezondheid! ja, daar zyn 'er, by voorbeeld, het Paardryden, doch deze is kostbaar, daar op volgt de voornaamste van alle, te weten het wandelen, doch het Kolven, is eene aangename wandeling en beweging met een. Het Kegelspel en het Kaatzen, gelyk de Landlieden doen, die zyn te gemeen om dezelve aan te pryzen.

Het Maliën is niet voor ieder een; en ook al moeilijyk en fatiguant, en is tegenwoordig weinig meer in gebruik. Dit zynze alle die in de open lucht geschieden. Nu volgen die geen en welke binnens huis geoeffend worden, eerstelyk het Dansen, dit heeft wel eenigzints zyn nuttigheid, als een goede houding van zyn Lichaam, waar door men een fatzoenlyk Compliment kan maken, recht gaan, enz. maar wat eene moeite behoord daar niet toe, wat een zweetens, en in vertrekken daar als dan ordinair veel gezelschap by een is, 't welk veel kwade dampen en andere ongemakken na zig sleept, zie de ARTZ, 2de deel pag. 159. en verscheide andere Auteurs, die het zelve tegenspreken, ten anderen, het Biljard is een Koninklyke spel, en mag zekerlyk een kleine konstige Kolfbaan genaamt worden, maar wat een verderffelyk spel voor de jonge Lieden, en voornamentlyk die om geld speelen, en niet om vermaak: ten derden het Kaartspeelen, 't welk van zeker Schryver genaamt word een verderffelyke tydskorting. Hier van zal men maar alleen zeggen dat men geen eene Schryver gevonden heeft, die het zelve pryst, ter contrarie in veel Boeken word het te

tegengeſproken, onder andere in de Vaderlandſche Letteroefeningen, 1ſte deel.

Zoo dat men durft zeggen, dat 'er geen nuttiger ſpel is uitgevonden, als het Kolven; doch de maatigheid moet in alles wat men doet waargenoomen worden, want dit nuttig ſpel, word wel aangepreezen, maar niet wanneer men er al te driftig op is, of dat men zyn affaires daar om zoude verzuimen, alle vermaaken, hoe nuttig ook in zig zelve; zyn ſchadelyk, wanneer men een misbruik van dezelve maakt, 't geene thans dagelyks geſchied, dat jonge Lieden hun affaires daarom verzuimen, ja 'smiddags wat ſchielyk gegeten, ten eerſten na de Kolſbaan, nog een uurtje, en ſomtyds over haar tyd aan haar werk of Comptoir komende, waaruit ongenoegen voorkomen, of zy zyn bezweet, en daar op ſtil zittende verkouwtheden en andere ongemakken van te wagten zyn, of zy maaken een taak van haar werk, om ſchielyk gedaan of gerabbeld te hebben, om dus 's avonds vroeg wederom in de Baanen te zyn, en daar ontmoet men veel jonge lieden, die fyn kunnen kolven, grof ſchryven, en mis reekenen.

Zoo dat alle drift en veel zweeten
C 2 moest

moet gemyd worden, want dat verzwakt in plaats van versterken, en beneemt het lichaam van zyn levensfappen, en put dezelve uit.

De middelfoorten van beweegingen zyn altoos de beste, namentlyk zagt wandelen, of Kolven.

Men moet ook observeeren, dat de Overdekte Kolfbaanen zoo gezond niet zyn, en ook zoo vermaakelyk niet, dan die welke in een openlucht zyn, want zy zyn tochtig en de ondervinding leert het genoeg, want men Kolft liever in de open lucht.

Zoo is men verplicht, en gelyk de ARTZ zegt, zoo heeft een ieder het recht om zyne gezondheid te onderhouden, of te bevorderen door middel van Wandelen, Kolven, &c. en verders het is ten uitersten nodig de gedachten nu en dan eens te verstrooijen, en den geest van zyne gewoone inspanning af te trekken.

De Koopman, de Ambachtsman, ja zelfs de Boer heeft uitspanning en vervrolyking nodig, de ondervinding bewyst het, want schoon het de Landman aan
gee-

geene beweeging ontbreekt, zoo gaat hy egter na de Kolfbaan, of de Kegelplaats.

Eindelyk is het nuttig, wanneer men zig ontbonden heeft van zyn affaires, en den geest vry is en vrolyk, het welk men kan bekomen, wanneer men zig met goede bekende en vrolyken vrienden in een gezelschap begeeve, daar men niet om winst maar om zig te vermaaken, mede verkeerd.

Men zoude nog meer kunnen zeggen ten voordeele van het Kolven boven andere speelen, doch de Liefhebbery die er thans voor is, en zedert weinig jaaren zoo veel heeft toegenomen; trekt genoegzaam tot bewys, dat dit spel zeer bemint word, want tegenwoordig vind men al in veele particuliere Tuinen, Kolfbaanen, daar goede vrienden, die in geen Herbergen willen of kunnen gaan, om redenen, onder malkander zig met het Kolven vermaaken.

Eindelyk laat dit spel geoeffend worden, gelyk men reeds gezegt heeft, met een gezelschap, zonder drift nog verzuim van affaires, en voor al niet om

geld of grof gewin, maar tot nut en behoudenis der gezondheid.

VI. HOOFDSTUK.

Register der Spreekwoorden, die men gebruikt onder het Kolven, met de Fransche vertaaling daar by gevoegt.

Aan, *Touché*. De Bal is aan, of Hy is aan, *la Bale à Touché, ou il à Touché*.

Aan. Hy heeft het aan. *Perdu, il à perdu*.
Aftrek (op den) Spelen, *Jouer la Bale au But, pour la renvoyer si loin possible, ou le Trait du Pilier*.

Trekbal. *Bale de Trait, ou chasfe Bale*.

Trekken. *Tirer ou faire Repousser la Bale, par le Contrecoup du Pilier*.

De Baan. *le Jeu*. Kolfbaan. *Jeu de Crosse*. Dat is voor de Baan. Een teken dat men met de Bal geeft om te speelen. *Le Signal avec la Bale, qu'on veue jouer, c'est pour le Jeu*.

Baas. *Maitre*. een Baas in 't Kolven. *Un Maitre Crosseur ou Habile*.

Bal.

Bal, *Bale*. Sayette Bal. *Bale de Laine*.
 Den Bal slaan. *Pousser la Bale*.
 Croffer. Den Bal wel slaan, *Pous-
 ser bien la Bale*. Een Bal wel Oor-
 deelen, *Bien juger la Bale*. Houd
 geen Ballen, *n'arreté point la Bale*,
 Geeft myn Bal wederom, *Renvoyé
 ma Bale*. Uw Bal is aan, *Votre
 Bale à Touché ou vous avez Touché*.

Beurt, *Tour*. Myn Beurt om te slaan,
 te spelen, *c'est mon Tour ou c'est à
 moy à Jouer*. 't Is uw beurt, *c'est
 à vous à Jouer*. Wie zyn Beurt is
 het, *A qui est ce à jouer?* Ieder
 zyn Beurt, *Chacun son Tour*, By
 Beurten, *Tour à Tour*.

Boompje, Teken van een halve vles wyn
 aan, op de Ley, *Arbrisseau, ou la
 Marque qu'on à Perdu demi Bouteille*.

Booter, dat is om de Botter, *Jouer au
 dernier point pour l'Ecot*.

Boven of daar men begint uit te slaan,
*le haut ou le But ou l'on commence
 le jeu*. Den Bal boven brengen.,
*Renvoyer ou Pousser la Bale au haut
 du jeu*.

Daar is niets op, dat is: Geen hoop om
 te winnen, *Pas moyen ou Esperance
 de Gagner*.

Dat is fyn, *Voila qui est Adroit on Habile*.

Dat zyn Handen, worr gezegt wanneer men een nette of mooie slag doet, *cela sont des Mains Habiles, ou Adroites.*

Einde, of 't End van de Baan. Ook Beneden, doch word weinig gezegt, *le Bout, le Bas ou la Fin du jeu* Den Den Bal ten einde de Baan brengen, *Renvoyer ou chasser la Bale au bout du jeu.*

Foey! Foey, *Fy.* Als men een digte misslag doet.

Fyn aan, *Touche legèrément ou Rasibus.*

Fyntjes Kolven, *Crosser tres Adroitement.*

Geerten, is Fors uitflaan om het Stuk met den eersten uitslag te raaken, *Pousser la Bale avec force pour toucher le But d'un Bout à l'autre du premier coup, on dit aussi Guérie.*

Gelag, *Ecot.* In een Gelag spelen, *jouer en Compagnie à quatre ou cinq, pour l'Ecot.*

Gewonnen, *Gagné.*

Harde Party, *Forte Partie*, een Harde Party gewonnen, *Gagné Forte Partie.*

Katje Frik, word gezegt, wanneer men wind zonder dat den anderen een eenig Streepje uitdoet, *Tout à Point.*

Klap, dat is een Klap word gezegt wanneer men ver van het Stuk legd, en wanneer men raakt, *Un coup loin à*

Un

pousfer & qu'on touche Hardiment.

Een frisse Klap *Un coup Hardi.*

Kolf, *Crosse*. Kolven, *Crosser* Een Kol-
ver, *Un Crosseur*. Een Baas in 't Kol-
ven, *Un Crosseur. Un Maître Crosseur.*

Kolf aan 't Stuk, Gy blyft staan, *Touche
avec la Crosse au Pulier c' est Perdu
un Point.*

Een Kruk, *un Mazette.*

Kwaatdoender, word gezegd, wanneer
een Bal door een ander weg gellagen
is van een goede plaats, *Ob! il faut
qu'il fasse toujours du Mal.*

Laatje darleggen! *Atrabrez vous cela ainsi.*

Land, *Terrain*. Daar is nog Land agter,
word gezegd van een Bal die ver ge-
trokken is, dat men hoop heeft of
kans ziet om nog verder te trekken,
*Il y a encore du Terrain pour pousfer
la Bale outre l' autre.* Geen Land ag-
ter, *point du Terrain.*

Maaters, *Camerades du jeu, ou Compagnons.*
Mikken, *Viser.*

Mis, *Manqué*. Hy is Mis, *Il à Manqué,
pas Touché.*

De Nader, Die het laast slaan moet,
Le Dernier a jouer. Wanneer
'er Franschen in een Baan zyn; dan
zeggen zy *le Nader*. Ik heb de Na-
dert, *j'ai le Nader.*

Opstuiten *Jetter la Bale au Bond*. Alon Opstuiters, *Alon à ceux qui doivent jouer*.

Op zyn Oude Luidjes, dat is: bedaard en zonder wind te maaken kolven, *Jouer comme les Vieilles Gens. Modéré.*

Overkolven met zyn beyde, dat is: wie een Vles Wyn of niets zal betaalen, *Jouer à deux au dernier jeu à qui payera Bouteille ou rien du tout.*

Paal, *Le Pilier, ou le But.*

Party, of verloren, *Partie ou Perdu.*

Ploeg, *Conjooints, ou Compagnie de quatre ou cinq Crosseurs*, twee Ploegen, *deux Conjooints* Men zegt ook *Plougue.*

Raak, *Touche*. Dat is Raak, *cela est Touché comme il faut.*

Raapje dat op? word gezegt, wanneer men een goede klap doet, *Eb! comme vous y allez; touchez. vous ainsi,*

Rabat, *Costieres ou le Rabat du Jeu.*

Rabatteeren is wederom Kaatsing der Bal van het Rabat, *Jouer la Bale contre les Costieres Jouer au Rabat.*

Staan, blyven staan, is; men Schryft op de Ley de Namen van die geenendie Kolven, en vier of vyf Streepjes 'er by. Wanneer men dan een Streepje wind, word 'er een uitgedaan, en die verliest blyft het Streepje staan, hier is het

het woord van oorsprongkelyk, nu dog tegenwoordig onthoud ieder maar zoo veelmaal als hy blyft staan, en word niet meer zoo netto geschreven als alleen wanneer men de party verliest, *Rester Perdu un Point*. Gy blyf staan. *Vous Resté.*

Streepje, *Point ou Marque*. Vier Streepjes uit om een Quartje, *Jouera 4 Points pour un Quart de Bouteille*.

Streepje, merk van een Quartie aan, of verloren op de Ley, *Kaye ou Marque qu'on a Perdu Quart de Bouteille sur L'Ardoise*.

Schot, *Cloison*. Tegen 't Schot speelen, *Jouer contre la Cloison*.

Stuk, *Pilier ou le But*. Kolf aan 't Stuk is kwyf, *Touché avec la Crosse contre le Pilier, Perdu un Point*.

Trekken, zie Aftrek.

Uit, *Fini*. Vyf Streepjes uit om een halve Vles, *Jouer a cinq Points pour une demi Bouteille*.

Uitwinder, *Avantage*. Het is myn uitwinder, *C'est mon coup d'Avantage de Gain*.

Verloren, *Perdu*.

't Was wel gezogt, word gezegt wanneer men een Bal syn op zy van 't Stuk moet

moet raken, en dat dezelve even mis is, *Bien Visé, mais pas Touché.*

Wie heeft het Aan. *Qui est ce qui a Perdu.*

Winst, *Gain, Avantage Profit.* dat is myn Winst, word gezegt wanneer men een Bal slaat die door een Uitwinder tot aan het Stuk bovengebragt is, en dus dat Streepje gewonnen, *Cela est mon Gain ou coup d'Avantage.*

Daar wy dan nu zo kort ons mogelyk waar de oorsprong van het Kolven hebben nagelpoord, ende oudheid van het zelve aangewezen, als mede u onderrigt hebben niet alleen om dit spel te leeren spelen, maar zelf zodanig dat het als een nuttige Lichaamsoefening kan beschouwd worden, hebben wy ook aan gewezen de spreekwoorden welke men gemeenelyk onder het speelen gebruikt, met een Vertaaling daar van in de Fransche Taal, om wanneer men met Fransche Lieden speelden, ten minste zouden kunnen weeten, wat zy eigentlyk met deze en geene woorden bedoelden, wy zullen ten slotte in het VII en VIII Hoofdstuk, een Lyst mededeelen der Kolfbaanen zo binnen als buiten onze Stad, en die der anderen Steeden, zo veel als men ons heeft opgegeven, of magtig kunnen worden, waar uit gy met een opslag van een oog zal kunnen zien, op welke plaatsen gy geleegendheid heeft, om u met dit spel te vermaken, ontdekt men zoimtyds eens in de opgaave een mislag, men verschoone die, en met het zelve aan den Drukker bescheidenlyk optegeven, zal men daar mede veel plysier doen, die dezelve dan, zo het weder herdrukt wordt, nader zal verbeteren.

VII. HOOFDSTUK.

*Naamwyzer der KOLFBAANEN bin-
nen AMSTERDAM en buiten de
Poorten.*

	BAANEN.
O p Oostenburg in de Oostenburger- straat, in de Swaan. — —	1
Op Wittenburg, Hoek Oosterkerkstraat, in 't Groene Huis — —	1
— de Kadyk, in de Nieuwe Plaats Royaal, een Overdekte, 2 Banen en een kleine. — —	4
— — dito de Toren van Kordaan, een Overdekte een groote en een heele kleine Baan — —	3
— — — de drie Roozen, een Overdekt en een open Baan	2
In de laagte van de Kadyk, de Kaap- se Kolfbaan een Overdekt	1
— — de Linde Boom, 3 Baanen en 2 Overdekt — —	5
— de Kleine Swaan, een en een Overdekt	2
— — de groote Swaan, 2 Overdekt.	2
— — de Eendragt een en een O- verdekt — —	2
	In

In de Plantagie, de Gepreviligeerde Her.	
berg.	3
Weesper Veld by de Joden Kerkstraat, in	
het Huis in 't Bos, <i>een en een Over-</i>	
<i>dekt.</i>	2
Roeters Eyland over de Yzergietery.	2
— Concordia de Nieuwe Kolf baan	1
Nieuwe Agtergragt over de Schans by	
het Weesperplyn in 't Groenewoud	
en naast dito	2
— verder op in Malta, op de hoek	
van de Roetersburgwal	1
— dito gragt by de Stads Timmertuin.	1
Hoek Weesperstraat by het Plein in 't	
Land van Beloften	1
Op de Weesperstraat in de 3 Roosen	1
Nieuwe Keizersgragt de Keizerlyke	
Kolfbaan, <i>een en een Overdekt</i>	2
Op den Amstel by de Agtergragt in 't	
Loosje	1
Aan de Hooge Sluis by de Moolen	1
Aan de Varke Markt.	1
Aan de Moolen by de Utrechtse Poort	
agter het Drilveld, 't Gilde Kalf in	
't Vinke Bosje	1
— dito daar naast in de Royaale Kolfbaan.	1
In de Vyffelstraat by de Princegragt.	1

Op de Baangragt by de Weeterings Poort, in een Onderhuis, in de Ryaale Kolfbaan	—	—	I
Leidse dwarsstraat in 't Land van Beloften.	I		
Raamstraat by 't Leidse Kerkhof in de Stad Parys, een Overdekt	—		I
End Loyerstraat in de Blindehoek, een Overdekt.			I
In de Elandstraat, in de Fransche Tuyn, twee en een Overdekt	—	—	3
— — de Swaan	—	—	I
— — de drie Baarsjes een en een Overdekt	—	—	2
In de Lauwrierstraat voorby de tweede dwarsstraat, in de Wynberg.			2
— — in de Wildeman	—		I
In de Roosstraat de Blauwe Druif			I
In de Blomstraat by de Baangragt, in de Benyder	—	—	I
In de Leliestraat, by de Baangragt, in 't Vergulde Hek, komende agter uit op de Baangragt een en een Overdekt	—		2
— op de Noordermarkt in een Gang.	—		I
In de Angelierstraat, na 't end in Vreedenburg.	—		I
— — — in de Hooyberg	—		2
In de kromme Tuinstraat, in de Pyp			I
Aan de Cathuyfers in de Bahia	—		2
— — over de Bahia	—		I
			Op

Op de Lindegragt in de Lindeboom, <i>een en een Overdekt.</i>	—	—	2
Op de Palmgragt by het Bruggetje	—	—	1
Op het Eyland	—	—	1
Op de Brouwersgragt in de Kroon	—	—	1
Op de Nieuwendyk in 't Logement de Son	—	—	1
Op de Fluweele Burgwal by de St An- nastraat in de Vergulde Schenkan	—	—	1
Op de Nieuw Markt, op de hoek van de Keizersstraat, in de Eendragt, een geheel Nieuw Zoort van een Baantje by wyze van een Truktafel, met ko- pere stukjës; waar op met Ivoiren bal- len Gespeelt word.			

Buiten de Poorten

BAANEN.

Buiten de Muider Poort na de Hogen- dyk in het oude Roomtuintje.	—	—	2
— op de Hoogendyk, Zeeburg.	—	—	1
— na de Diemer Meer, Schoonzigt, op de hoek, een Overdekte en open Baan.	—	—	2
— Vredenburg, daar naast, een Over- dekte en open Baan.	—	—	2
— de Oranje Boom	—	—	2
— de Eendragt	—	—	2
			Bui-

Buiten de Muyder Poort, na de Diemer Meer, Vredelust	—	1
— Nieuw Roofendaal	—	2
— in de Alée Keulen	—	2
— de Nieuwe Plaats Royaal, een en een Overdekt	—	2
— de Plaats Rooyal een en een Overdekt	—	2
— de Nieuwe Herberg Stadwyk, twee en een Overdekt.	—	3
— tegen over het zelve in Bloemburg.	—	2
— Meerzigt op de Hoek van de Ringsloot, een open en een Overdekt.	—	2
— het Maliehuis	—	2
Buiten de Weesper Poort, op de Amstel, het Muyder en Naarder Veerhuis.		1
— Lockhorst	—	2
— Nooit gedacht een en een Overdekt.		2
— in de Ysbreek	—	1
— nog buiten het gebied in Meerna		2
— de Schulp op de hoek Ringdyk	—	1
— Roofendaal	—	2
— in 't Regt Huis Diemermeer		1
Buiten de Utrechtse Poort aan den Amstel in de Beerebyt	—	2
— Pauwen Tuin, een Overdekt een extra groote van 111 voet, en een kleine 3		
— de Steene Brug	—	2

Buiten de Utrechtse Poort Amstelhooven	2
— Bergen Vaarders Kamer	2
— Hoedemakers Pad	2
— Kuipers Pad, de Lindeboom, <i>twee</i> en een Overdekt.	3
— Rustenburger Pad, in Rustenburg.	2
— Stadlander, een extra groote van 130 voet en een kleine Baan	2
— de Konynen Berg daar naast	4
Buiten de Weeterings Poort, Hoek Weetering in het Polderhuis een Overdekt.	1
— voorby de Overhaal, aan de Molen in de Nieuwe Boon-akker een en een Overdekt.	2
— Buiten Cingel tusschen de Leidse en Weterings Poort, in Malta, <i>twee</i> en een Overdekt.	3
— Vryheid een en een Overdekt.	2
— Vestendyk	1
Buiten de Leidse Poort, naby buiten, <i>twee</i> en een Overdekt.	3
— Overtoomse Weg voor aan in de twee Royaale Kolfbaanen, een en een Overdekt.	2
— Buiten Hof, <i>Twee</i> en een Over- dekt	3
— Nooyt Gedacht	2
— Rustenburg	2
Bui-	

Buiten de Leidse Poort op de Over- toomsche Weg, Bloemenburg <i>twee</i> <i>en een Overdekt</i>	3
— Bloemendaal <i>een en een Overdekte</i>	2
— Hoek Pestbrug in de Schenkkkan <i>twee en een Overdekte</i>	3
— de Nagtegaal, <i>een Overdekt</i>	1
— de Morgenstond <i>een Overdekt</i>	1
— Buiten het Gebied, Bramenburg <i>een en een Overdekt.</i>	2
— naby de Overtoom het Wapen van Nieuwer-Amstel, <i>een Overdekt</i>	1
Buiten Cingel tusschen de Leidse en Raampoort, in de Valk, <i>een en een</i> <i>Overdekt</i>	2
Buiten de Raampoort, op het Langeblee- kers Pad, in Vredenburg, <i>een Overdekt</i>	1
— op dito Pad, het Amsterdamsche Wapen, <i>een en een Overdekt</i>	2
— — de Witte Zwaan	1
— — aan 't end de Hen, <i>een en een</i> <i>Overdekt</i>	2
Buiten de Raampoort op Korte Blee- kers Pad, Buiten Lust, <i>twee en</i> <i>een Overdekt</i>	3
In de Pekelharingsgang, het Scheepje	1
— De vroege Morgenstond, <i>een en een</i> <i>Overdekte</i>	2

Hoek Pekulharings Gang, Nieuw Stadlander	—	—	1
Op de Hoek van het Kwaakers Dwarspad in het Dorstige Hart, een en een Overdekte	—	—	2
— de Druif, een en een Overdekte	—	—	2
— Kwakers Pad, Watervliet, twee en een Overdekte	—	—	—
— het Janhansjes Pad, de drie Royaale Kolfbaanen, twee en een Overdekte	—	—	3
— Zeemans Lust	—	—	1
— de Zwaan	—	—	1
— de Zwarte Os	—	—	1
— aan de Overzyde, bekend onder de naam van de Groote Kamer	—	—	2
Nieuwe Tuinpad, de Roode Leeuw	—	—	1
— de Buiten Cingel tegen over de Poort, in de Oude Aanleg	—	—	1
— de Uitsyk	—	—	2
Buiten de Haarlemmer Poort aan de 200 Roeden twee en een Overdekte	—	—	3
— aan de 300 Roeden, een en een Overdekte	—	—	2
— aan de drie Baarsjes, buiten het Gebied een Overdekt	—	—	1

Kolfbaanen binnen UTRECHT

Op de Oude Gragt de Zwaan, een Overdekte Baan	—	1
In het Wed, de Bak een dito	—	1
op het Springweg, de Zilveren Berg een dito	—	1
— — Jans Kerkhof, de Haan een open en een Overdekte Baan	—	2
in de Boterstraat, Hollandsche Tuin een Overdekte	—	1
— — de drie gerustige Harten	—	1
Dorstige Hartsteegje, de drie Dorstige Harten	—	1
in de Jufvrouwenstraat, in de Koning van Portugal, een open en een Overdekte	—	2

BUITEN UTRECHT.

Buiten de Weerd Poort, 't Nieuwe Nagtegaaltje, een Overdekte	—	1
— de Keulfsche Kraan	—	1
— de Witte Vrouwen Poort, Koningslust, een Overdekte Baan	—	1
— — het Boomtje	—	1

Buiten de Witte Vrouwe Poort, het		
Oude Nagtegaaltje	—	I
— — Rad van Avanturen	—	I
— Katharyne Poort, Jaffa, een Overdekte		I
— Stolfteeg Poort, het Wapen van		
Bemmel	—	I
— — het Fortuyn	—	I
— — Jeremie, een Overdekte Baan	—	I
op het Zwarte Water, Oost-Indiën	—	I

Kolfbaanen te ROTTERDAM.

Alle Overdekt.

Aan Blommersdyk, de Plaats Rooyaal		
van Ouds genaamt de Palmboom.	—	2
— de Koot	—	2
Aan de Klyweg, de Vleespotten van		
Egypten	—	I
— de Rotte, de Oranjeboom	—	2
— — de Goude Leeuw, om de hoek		
van de Hoflaan	—	I
— de Ouden Dyk het Jagertje	—	I
— — de Zalm	—	I
in 't Zwaans Huis, het Visfchertje		I
in Krooswyk, het Molentje	—	I
— in het Valkje	—	I

op de Goudsche Weg, 't Huis Door-				
lugt	—	—	—	1
— — de Pallemasiebaan			—	2
— — de Prins	—	—	—	2
— — de Nieuwe Kolfbaan			—	1
— — een Societeits Baan			—	1
op de Goudsche Cingel, een dito	—			1
— de Kruiskade, de drie Zwaantjes				1
— de Binnewegsche Cingel, de Meie-				
ryfche Kar	—	—		2
— — de Princes	—	—		1
in de Kerklaan, de Batavifche Kolf-				
baanen	—	—		2
— — Jan Molenaar	—	—		2
in de Lynbaanslaan, een Societeits-				
baan	—	—		1
— in de Nadarftlaan, de Druivetrots				1
— Sociteits Baanen			—	3
in de Krispynlaan, de Goude Valk				1
— de Rotterdamsche Marktschuit	—			1
— de Ryzende Zon		—		1
— het Hof van Holland		—		1
— de Oranje Zaal	—	—		1
— in de Hoop	—	—		1
— de Societeitsbaanen		—		1
op de Binnenweg, de Visfchery	—			1
— de Ojevaar	—	—		2
— de laatste ftuiver		—		1
— de vergulde Kat		—		1
— de Hollandfche Tuin		—		1

in de Bogaartslaan, Societeisbaanen	—	4
— de Paardelaan, dito	—	1
aan Puntegalen, dito	—	1

Koljbaanen binnen 's HAGE.

By de Loosduinsche Brug, de Verlooren Zoon <i>een Overdekte</i>	—	1
op de Vischerdyk, de Konstapel <i>een</i>		
dito	—	1
in het Spykermakers Slop, de Vrolyke Boer, <i>een</i> dito	—	1
op de Geest, de Doggersbank	—	1
agter de stallen, de Zwaan	—	1
onder de Uylenboomen, het Hof van Pruissen <i>een en een Overdekte</i>	—	2
— het Wapen van Amsterdam, <i>een Overdekte</i>	—	1
in het Voorburgstraatje, pas binnen of de Oranje Zaal, <i>een</i> dito	—	1

Buiten 's HAGE.

Aan de Delfsche Trekvaart op pas Buiten, <i>een Overdekte</i>	—	1
— Geestbrug, de bloeiende Oranjestam	—	1

Cp

Op de Ryswyksche Weg in Witsen-		
burg, een dito	—	1
Onder Voorburg, aan de Vaart, by	—	
Straatman, een dito	—	1
Op de Loosduinsche Weg, in de		
Vink, een dito	—	1
— de Denneweg, het Dorstige Hart,		
een dito	—	1
— de Soete Inval, een dito	—	1
— de Overdekte Kolfbaan, een dito		1
— de Hermitage, een dito	—	1
(door de Wandeling genoemd) by An-		
raad een Open en een Overdekte Baan		2
— by Blommers, een Overdekte Baan		1
Aan de Houtweg, het Hof van Brus-		
fel, een dito	—	1
— de Prins van Oranje, een dito	—	1
— het Ysfermannetje, een dito	—	1
— de Bonte Koe, een dito	—	1

Overdekte Kolfbaanen binnen LEYDEN.

Op Rapenburg het Zwynshoof. —	1
Op de Hooglandsche Kerkgragt, in	
't Weesper Bierhuis. —	1
Op de Hooygragt, in het Amster-	
damsche Wapen —	1
In de Kaartesteeg, in het Kaaretje —	1
D 5	Op

Op de Beeste Markt, de Leidse Kolf-		
baan	—	I
— de Oranje Zeeman	—	I
— de Nieuwen Doelen	—	I
In de Jan Vosensteeg	—	I
aan de Morschpoort	—	I
— de Witte Poort in het Schippers		
Huis, een Overdekte en een Ongedekte		
Kolfbaan	— —	2

Ongedekte Kolfbaanen binnen LEYDEN.

In de Bakkersteeg, bij van Ulden	—	I
op de Haarlemstraat, by van Aerele		I
op het Oost-West Gragje	—	I
— de korte lange Gragt, in de Rooze-		
krans	— —	I
— de Beestemarkt in de Hoop	—	I
In de Paradyssteeg in het Paradys	—	I
Op de Cellebroersgragt	—	I
— de Middelste Gragt, in de dikke Boom		I
— — — in het Melkmeisje		I
— de Uiterste Gragt in de Kenykebak		I
aan de Zeyl Poort	—	I
in de Kerkiteeg by de Looskerk	—	I
Op het Levendaal in de Goudse Kolf-		
baan	— —	I
op de Gaare Markt, in de Eendragt		I
In		

in de Vrouwesteeg	—	I
aan de Witte Poort. in de Nieuwe		
Kolfbaan	— —	I
op de Pieters Kerkgragt	—	I
in de Koddesteeg	—	I
aan de Maare Poort, in het Vliegende		
Paart	— —	I

Kolfbaanen buiten LEYDEN:

Aan het Spanjaardsbrug	—	I
— de Nieuwenhoorn, een Overdekte		
Baan	— —	I
— de Oude Hoorn, een dito	—	I
Buiten de Hoogewoerds Poort, in den		
Ojevaar	— —	I
— het Fontyn een Overdekte Baan	—	I
— in Leernog	— —	I
Buiten de Witte Poort, in het Vinkje		
een Overdekte Baan	— —	I
aan het Schouw, een dito	—	I
by Leendert Pach	—	I
Buiten de Morsch Poort, in den Oje-		
vaar een Overdekte Baan	—	I
Buiten de Mare Poort, aan de Kwaak		
een Overdekte Baan	— —	I
aan het Warmonter Hek, een Over-		
dekte Baan	— —	I
		Bui-

Buiten de Rhynsburger Poort, aan 't
Pennemakers Huisje *een Overdekte*

Baan	—	—	1
— in de Roode Leeuw, <i>een</i> dito	—	—	1
— in Bourgonje <i>twee</i> dito	—	—	2

Kolfsbaanen binnen Haarlem.

Op de Raaks, de Keizers Kroon	—	—	2
Op de Raaks, daar over het zwarte Laken	—	—	2
In de Zylstraat, de Ojevaar	—	—	1

Buiten HAARLEM.

Buiten de Groote Houtpoort, het Wa-
pen van Amsterdam —

— de Bok	—	—	1
— het Verbrande Huis	—	—	2
— in het Geldelooze Pad, het Con- gres van Flora, <i>een Overdekte</i>	—	—	1
— aan het Blaauw Bruggetje	—	—	1

TE WEESP.

Het Amsterdamsch Veerhuis, een O-			
dekke Baan	—	—	I
De Roskam, een dito	—		I
Het Loosje, een dito	—		I
— Groenewoud, een dito	—		I
— Anker, een dito	—		I
Op de Middellstraat	—		I

TE MONTFOORD.

In de Swaan	—	—	2
— Witte Engel	—	—	I
In het Gemeene Lands Wapen	—		I
— Staaten Wapen	—		I

Te Buskloot.

Het Hof van Holland	—		2
— Roode Hart	—		I
In de Meer, by Struyving	—		2
— de Wyndruif	—		I

Te Nieuwendam.

De Plaats Rooyaal	—	2
Het Hof van Holland, <i>een Overdek'e</i>		1
— Veerhuis een dito	—	1

Te Schellingwoude.

Een Herberg, <i>waarin een en een Over-</i> <i>dekte Baan</i>	—	2
--	---	---

In de Ryp.

In het Stadhuis van Amsterdam, <i>een</i> <i>Overdekte Baan</i> , met Metaale stuk-	— — —	1
--	-------	---

I N H O U D.

- I. HOOFDST. *Den Oorspronk der Baanen,
Kolven, Balslaan en Ballen nagespeurt.*
Bladz. 1
- II. HOOFDST. *Onderwys in het Kolven* 10
- III. HOOFDST. *Hoe het Spel gespeeld wordt.* 17
En Ordonnantie op het Kolven. 22
- IV. HOOFDST. *Om in een Gezelschap profytelyk en vermakelyk te Kolven.* 28
- V. HOOFDST. *De Nuttigheid van het Kolven
boven alle andere Spelen aangepreezen,
als, zynde eene dienstige Lichaams oef-
fening tot behoudenis der Gezondheid.* 32
- VI. HOOFDST. *Register der Spreekwoorden
die men gebruikt onder het Kolven,
met de Fransche Vertaaling.* 37
- VII. HOOFDST. *Naamwyzer der Kolfbaanen
binnen Amsterdam. en buyten de Poor-
ten.* 42
- VIII. HOOFDST. *Naamwyzer der Kolfbaa-
nen te Utrecht, Rotterdam, s' Hage,
Leiden en anderen plaatsen.* 53

Д У О Н И

1. MOOREHEAD, Dr. O. J. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2

[illegible]

THE HOCHSTADT-ROSENBERG MURDER CASE

18

1890

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

37

1888

VER MOEDST. Woudgaten der Koffen

1875

KINGEN EN BEI

2 L E D E T

